

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres referanse: 2022/ 4778

Vår referanse: 2022/152

Dato: 13/01/2023

Høringsuttalelse - forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom

1. Innledning

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 13. oktober 2022 om forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven mv. – strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom.

NIM vurderer saker som sendes på høring i lys av de rettslige rammer og føringer som følger av myndighetenes menneskerettslige forpliktelser etter Grunnloven, Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), Barnekonvensjonen og andre konvensjoner. NIMs oppgave er å uttale seg om forslagets menneskerettslige sider. Det er som utgangspunkt ikke NIMs oppgave å uttale seg om hensiktsmessigheten eller prioriteringen av virkemidler for å oppfylle nevnte forpliktelser. NIM uttaler seg imidlertid om hvordan oppfyllelsen av menneskerettighetene kan sikres i praksis gjennom ulike virkemidler, slik som presis og klar lovregulering, som på en god måte reflekterer menneskerettslige krav.

Av kapasitetshensyn har ikke NIM kunnet gå grundig inn i alle spørsmålene som høringen reiser, og vil i det følgende bare kommentere noen utvalgte spørsmål og problemstillinger. Vi er tilgjengelige for diskusjoner med departementet om oppfølgingen av forslagene hvis det er ønskelig.

2. Forenkling av det rettslige rammeverket for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Departementet foreslår å utvide virkeområdet for ungdomsstraff, slik at domstolen kan benytte dette i alle saker som gjelder ungdom som har begått lovbrudd og som har et oppfølgingsbehov.¹ Det innebærer at vilkåret i straffeloven § 52 a om at ungdomsstraff forutsetter at ungdommen har begått «gjentatt eller alvorlig kriminalitet» oppheves. Straffeloven § 37 første ledd bokstav j, som gir domstolene adgang til å idømme ungdomsoppfølging, oppheves også. Videre foreslår departementet å endre

---

¹ Høringsnotat punkt 24.2.2.2. på s. 18

virkeområdet for ungdomsoppfølging, slik at dette blir en reaksjonsform som bare skal kunne ilegges av påtalemyndigheten.

Departementet foreslår å utvide virkeområdet for ungdomsstraff som kan ilegges av domstolene «nedover», slik at personer som tidligere ble idømt ungdomsoppfølging nå heller kan få ungdomsstraff. Slik vi forstår det, skal altså «grensetilfellene» over i en (i utgangspunktet) strengere reaksjonsform. Departementet spesifiserer at «[f]orholdets alvorlighetsgrad vil dermed i enda større grad enn i dag, gjenspeiles i gjennomføringstid og intensiteten i gjennomføringen, heller enn i valg av reaksjonsform.»² Departementet nevner forskjellen mellom de to reaksjonsformene:

«Valget mellom de to reaksjonsformene kan imidlertid få større betydning for andre forhold, blant annet hvor lang gjennomføringstid som kan fastsettes, om det i tillegg skal fastsettes en subsidiær fengselsstraff eller prøvetid, hvilken reaksjon som kan ilegges ved brudd og hvorvidt ungdommen får merknad på politiattesten.»³

Barnekomiteen fremholder i generell kommentar nr. 24 at “...the competent authorities – in most States the public prosecutor – should continuously explore the possibilities of avoiding a court process or conviction, through diversion and other measures.”⁴

En betinget dom med særvilkår om ungdomsoppfølging fremgår i en kortere periode på ordinær politiattest enn en dom på ungdomsstraff, jf. politiregisterloven § 40 nr. 6 bokstav a. Ungdomsstraff vil ved en del typer lovbrudd fremkomme av uttømmende vandelsattest, jf. politiregisterloven § 41 nr. 1 bokstav c og politiregisterforskriften § 30-3. Departementet ser ingen grunn til å foreslå endringer i disse bestemmelsene.⁵ Rettens adgang til å kunne ilegge ungdomsoppfølging synes å ivareta Barnekomiteens anbefaling bedre enn den nye ordningen der noen forhold som før kunne blitt ilagt ungdomsoppfølging, nå skal straffes med ungdomsstraff. Så langt vi kan bedømme, ivaretar departementets forslag om å fjerne rettens adgang til å ilegge ungdomsoppfølging i mindre grad hensynet til mest mulig tilpassede reaksjoner og vi anbefaler at departementet vurderer en annen løsning.

3. Bostedsvilkår for å kunne idømme ungdomsstraff

---

² “Høringsnotatet punkt 2.4.2.2.2 på s. 19.

³ Høringsnotatet punkt 2.4.2.1 på s. 17.

⁴ General comment No. 24 (2019) on children’s rights in the child justice system avsn. 72.

⁵ Høringsnotatet punkt 2.8.2.2.

Et vilkår for å idømme ungdomsstraff i stedet for fengselsstraff er et lovbryster har bosted i Norge, jf. straffeloven § 52 a bokstav c. Det heter i proposisjonen om innholdet i vilkåret og begrunnelsen:

«[v]ilkåret skyldes den aktiviteten som kreves av den domfelte under straffegjennomføringen. Begrepet «bosted» må forstås slik at bosettingen både har vært av en viss varighet og er ment å vare ved en viss tid. Det er uten betydning om lovbrysteren er norsk statsborger eller ikke.»⁶

Spørsmålet om bostedsvilkåret ble vurdert i det forrige høringsnotatet. Departementet fant ikke grunn til å endre vilkåret og uttalte:

«Straffereaksjonen ungdomsstraff forutsetter tett oppfølging over tid og målet er rehabilitering og reintegrering i samfunnet. Dette kan være praktisk vanskelig dersom en ungdom ikke skal bli boende i Norge. Av den grunn finner departementet det ikke hensiktsmessig at det idømmes ungdomsstraff i saker mot ungdom som ikke er innvilget oppholdstillatelse eller som kun har en midlertidig oppholdstillatelse.»⁷

Barnekonvensjonen artikkel 2 nr. 1 pålegger statene en plikt til å sikre alle barn innenfor statens jurisdiksjon de rettighetene som konvensjonen inneholder, uten noen form for diskriminering, ut fra i de opplistede diskrimineringsgrunnlag. Diskriminering omfatter usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av sammenlignbare tilfeller, jf. Heyerdahl i Høstmælingen m.fl., Barnekonvensjonen (4. utg. 2020) s. 40. Diskrimineringsvernet gjelder for alle barn innen statens jurisdiksjon, også barn som søker opphold i en stat eller ulovlig oppholder seg der. Det følger av ordlyden i artikkel 2 at opplistingen der ikke er uttømmende. I konvensjonen brukes uttrykket «discrimination of any kind», og i tillegg er diskrimineringsgrunnlaget «other status» inkludert. En persons bostedsstatus er ikke nevnt som særskilt diskrimineringsgrunnlag i barnekonvensjonen artikkel 2. Barnekomiteéen har i sin generelle kommentar nr. 6 (2005) uttalt om innholdet i “other status” opp mot oppholdsstatus:

«The principle of non-discrimination, in all its facets, applies in respect to all dealings with separated and unaccompanied children. In particular, it prohibits any discrimination on the basis of the status of a child as being unaccompanied or separated, or as being a refugee, asylum-seeker or migrant”⁸

---

⁶ Prop. 135 L (2010-2011) punkt 14 på s. 164.

⁷ Høringsnotatet punkt 4.4.1 på s. 42.

⁸ General comment NO. 6 (2005) Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin avsn. 18.

Komiteen legger altså til grunn at bestemmelsen forbyr diskriminering på grunnlag av barnets oppholdsstatus. Vi antar at komiteen vil legge til grunn tilsvarende tilnærming for bosted.

EMK artikkel 5 kombinert med artikkel 14 gir også vern mot om usaklig og uforholdsmessig forskjellsbehandling basert på «the place of residence» (bosted) ved frihetsberøvelse.⁹ I saken *Aleksandr Aleksandrov mot Russland*, som gjaldt nektelse av betinget fengselsstraff basert på at personen hadde bosted et annet sted i staten, uttalte EMD:

«The Court acknowledges that in deciding whether or not a non-custodial sentence would be appropriate to attain the objectives of criminal justice, domestic courts may be called upon to consider the impact of the offender's personal circumstances on the manner of its enforcement. Nevertheless, reliance on any ground protected under Article 14 of the Convention would require a justification that is capable of passing for an objective and reasonable one.»¹⁰

I denne saken etterprøvde EMD rettens konkrete begrunnelse for å ikke idømme betinget fengselsstraff og fant at denne ikke var tilstrekkelig.¹¹ Uten at vi har vurdert spørsmålet inngående, antar vi at en betryggende menneskerettslig oppfyllelse innebærer at straffeloven ikke opererer med et generelt vilkår om bosted i Norge for å kunne ilegge ungdomsstraff. Vi mener det er behov for en inngående vurdering fra departementet av hvordan diskrimineringsvernet kan ivaretas for mindreårige lovbrøtere som ikke har bosted i riket. Vi viser også til at bosted i Norge, Danmark, Finland, Island eller Sverige er et vilkår for samfunnsstraff, jf. straffeloven § 48 første ledd bokstav c.

4. Egnethetsvurdering ved ungdomsstraff

Ved ungdomsstraff foreslår departementet at samtykkekravet skal erstattes med et vilkår om at saken er egnet for at domstolene skal idømme ungdomsstraff.¹² Innholdet i egnethetsvurderingen er i liten grad utdypet i dette høringsnotatet, men utdypet i høringsnotatet fra 2020. Der foreslår departementet at det gjenopprettende møtet mellom ungdommen og fornærmede ikke lenger skal være obligatorisk, men heller noe det skal tilstrebes å legges til rette for.¹³ Videre foreslår departementet i større grad å vektlegge gjenopprettende prosess utover «ungdomsstormøte» under

---

⁹ Aleksandr Aleksandrov mot. Russland (14431/06), 27. mars 2018 avsn. 19, 22 og 25.

¹⁰ Aleksandr Aleksandrov mot. Russland (14431/06), 27. mars 2018 avsn. 27.

¹¹ Aleksandr Aleksandrov moy. Russland (14431/06), 27. mars 2018 avsn. 28 til.30.

¹² Høringsnotatet punkt 2.5.2.

¹³ Høringsnotatet punkt 4.2.2.2 med henvisning til henholdsvis punkt 6.2.2.1 og punkt 6.2.2.2.

straffegjennomføringen og annen relasjonsbygging. Departementet uttalte at «[v]urderingen av hvorvidt ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er egnede reaksjoner må ses i lys av dette, fremfor at det avgjørende er ungdommens vilje til å erkjenne de faktiske forhold i en gjenopprettende prosess.»¹⁴

Et krav om at siktede reelt innrømmer de faktiske forhold for å få ungdomsstraff, kan medføre risiko for subjektivt usanne tilståelser, som kan medføre feilaktige domfellelser.¹⁵ Ungdommen kan i praksis få valget mellom å erkjenne noe vedkommende mener han eller hun ikke er skyldig i eller gå i fengsel.¹⁶ På denne bakgrunn mener vi departementet i en proposisjon bør bygge forslaget om egnethetsvurderingen på vurderingene i forrige høringsnotat.

5. Behovet for forsvarer ved straffeforfølgningen

Som departementet redegjør for, er spørsmålet om ungdommen vil ha krav på offentlig oppnevnt forsvarer under etterforskningen, regulert av straffeprosessloven § 100 annet ledd.¹⁷ Det følger av denne bestemmelsen at forsvarer kan oppnevnes når særlige grunner taler for det. Ved vurderingen vil siktedes alder være et relevant moment, jf. Rt. 2015 s. 844, med videre henvisning til Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 26. Vi legger til at etter påtaleinstruksen § 8-1a skal politi og påtalemyndighet fortløpende selv vurdere om vilkårene i straffeprosessloven § 100 annet ledd er oppfylt. Departementet foreslår i dette høringsnotatet ingen endringer i disse reglene og gir heller ikke nærmere retningslinjer for når mindreårige skal ha krav på offentlig oppnevnt forsvarer.

Straffeprosessutvalget (NOU 2016: 24) foreslo flere endringer i straffeprosesslovens regler om offentlig oppnevning av forsvarer, herunder i reglene om forsvareroppnevning for mindreårige.¹⁸ Et av endringsforslagene gikk ut på at mistenkte under 18 år alltid skal ha offentlig oppnevnt forsvarer under hele saken når det i saken kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff.¹⁹ Videre foreslo utvalget en regel om at det ikke skulle være mulig å gi avkall på forsvarer i disse sakene for en person under 18 år. Departementet nevner at utvalgets forslag er til vurdering i departementet. Vi viser til vårt høringssvar til NOU 2016: 24 punkt 3.3, der vi støttet Straffeprosessutvalgets forslag og anbefalte departementet å vurdere hvorvidt retten til

---

¹⁴ Forrige høringsnotat punkt 4.2.2.2.2 på 36.

¹⁵ Se her vurderingene til professor Morten Holmboe i artikkelen «Reelt og informert samtykke til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging» (Tidsskrift for strafferett, 2016/3) punkt 2.3.

¹⁶ Se her vurderingene til professor Morten Holmboe i artikkelen «Reelt og informert samtykke til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging» (Tidsskrift for strafferett, 2016/3) punkt 2.3.

¹⁷ Høringsnotatet punkt 2.5.2 på 27.

¹⁸ Straffeprosessutvalget (NOU 2016: 24) punkt 9.4.3. Lovutkastet §§ 3-11, 3-12 og 3-21.

¹⁹ Straffeprosessutvalget (NOU 2016: 24) punkt 94.3.2.

offentlig oppnevnt forsvarer skulle utvides til også å gjelde for de mindre alvorlige forbrytelsene.

Etter barnekonvensjonen artikkel 40 nr. 2 bokstav b ii, se også iii, skal staten særlig sikre at barnet skal ha «legal or other appropriate assistance in the preparation and presentation of his or her defence». I Barnekomiteens generelle uttalelse «GC nr. 24 (2019) on children's rights in the child justice system» (som departementet viser til i drøftelsen av forsvarer i høringsnotatet på s. 27) er rettighetene til barn som er i konflikt med loven omtalt. Under temaet «Interventions that avoid resorting to judicial proceedings» fremholdet komiteen:

«The child is to be given the opportunity to seek legal or other appropriate assistance relating to the diversion offered by the competent authorities, and the possibility of review of the measure;”²⁰

Om retten til rettslig eller annen passende bistand generelt uttaler komiteen:

«States should ensure that the child is guaranteed legal or other appropriate assistance from the outset of the proceedings, in the preparation and presentation of the defence, and until all appeals and/or reviews are exhausted[...].

[...]

In the light of the above, the Committee is concerned that children are provided less protection than international law guarantees for adults. The Committee recommends that States provide effective legal representation, free of charge, for all children who are facing criminal charges before judicial, administrative or other public authorities. Child justice systems should not permit children to waive legal representation unless the decision to waive is made voluntarily and under impartial judicial supervision.

[If children are diverted to programmes or are in a system that does not result in convictions, criminal records or deprivation of liberty, “other appropriate assistance” by welltrained officers may be an acceptable form of assistance, although States that can provide legal representation for children during all processes should do so, in accordance with article 41. Where other appropriate assistance is permissible, the person providing the assistance is required to have sufficient knowledge of the legal aspects of the child justice process and receive appropriate training.”²¹

---

²⁰ GC nr. 24 (2019) on children's rights in the child justice system avsn. 18 bokstav d.

²¹ GC nr. 24 (2019) on children's rights in the child justice system avsn. 49

Videre følger det av barnekonvensjonen artikkel 40 nr. 2 bokstav b at barnet har en rett til «[n]ot to be compelled to give testimony or to confess guilt», altså en rett til å ikke inkriminere seg selv. Det å gi ubetinget gratis forsvarerbistand til barnet ved politiavhør der saken kan medføre ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff vil kunne bidra til å gjøre retten til å ikke måtte inkriminere seg selv mer effektiv. Det gjelder også ved saker som kan lede til ungdomsoppfølging.

Tungtveiende grunner taler etter vårt syn for å foreslå minimum tilsvarende rettigheter til forsvarer som foreslått av Straffeprosessutvalget. Videre bør det ved alle saker som kan medføre reaksjoner som skal fremgå av ordinære og uttømmende politiattester, besørges offentlig oppnevnt forsvarer. NIM anbefaler også departementet å vurdere hvorvidt rettighetene til forsvarer bør utvides i en del typer saker hvor det kan bli spørsmål om å ilegge ungdomsoppfølging. Slik vi forstår det, kan det i praksis være tale om ganske alvorlige saker der det ilegges ungdomsoppfølging. Det taler med tyngde for forsvarerbistand. Også ved mindre alvorlige saker gjør hensynet til barnets rettssikkerhet seg ganske tungt gjeldende i straffeprosessen. Som trukket frem i høringssvaret til Politihøgskolen, kan muligheten for å få ren politiattest gi den mistenkte et incitament til å tilstå noe han eller hun mener ikke å ha gjort.²² Vi legger til at det også kan ha betydning for hvor langt mistenkte vil bestride om skyldkrav for straff er oppfylt.

NIM mener departementet allerede ved oppfølgingen av forslagene i denne høringen bør styrke mindreåriges rett til gratis forvarer. Arbeidet med ny straffeprosesslov er svært omfattende, og bør ikke medføre at oppfølgingen av forslag om viktige rettssikkerhetsgarantier på straffeprosessens område settes på vent.

6. Informasjonsdeling under ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

Departementet foreslår i høringsnotatet å innføre en ny § 22 c om informasjonsdeling i konfliktrådsloven. Departementet foreslår her en bestemmelse om at konfliktrådet, andre offentlig organer og andre som utfører arbeid eller tjeneste for konfliktrådet, kan dele personopplysninger om ungdommen uavhengig av lovbestemt taushetsplikt, jf. utkastet § 22 c første ledd. Videre foreslår departementet at når det er «strengt nødvendig» gjelder denne adgangen også yrkesutøvere som har taushetsplikt etter helsepersonelloven, jf. § 22 c annet ledd.

Vi viser generelt til vår gjennomgang av menneskerettslige utgangspunkter for privatliv og personvern ved informasjonsdeling i vårt høringssvar til høringen om endring i forvaltningsloven m.m. – utvidet adgang til informasjonsdeling.²³

---

²² Høringssvar fra Politihøgskolen, 13. januar 2023 punkt 2.5.

²³ <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2020/12/NIM-horingsuttalelse-endringer-i-forvaltningsloven-m.m.-%E2%80%93-utvidet-adgang-til-informasjonsdeling.pdf> punkt 3.

Vi behandler den generelle delingsadgangen først, deretter behandler vi helsepersonells adgang til å dele opplysninger.

NIM mener det er positivt at departementet i denne sammenhengen grundig vurderer barns særlige rettigheter, herunder barnets beste og barnets rett til medvirkning, etter Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 og 12 på s. 53-56. Vi nevner at Barnekonvensjonen artikkel 16 om vern av retten til privatliv også bør trekkes inn.

NIM mener at det er viktig ut fra behovet for betryggende menneskerettslig oppfyllelse at informasjonsdeling bare foreslås tillatt når «delingen ikke utgjør et uforholdsmessig inngrep overfor ungdommen». De momentene som er listet opp, syntes å være i god overenstemmelse med de hensyn Barnekomitéen har nevnt i forbindelse med barns rett til privatliv og datainnsamling.²⁴

Samtidig etterlyser vi en nærmere gjennomgang av forholdet til den avveiningen taushetsplikt etter de ulike særlovene bygger på. Det er nødvendig for å gi tilstrekkelig veiledning og kunne fastslå rekkevidden av lovforslaget. Politihøgskolen viser i sitt høringssvar til at barnevernet etter forslaget til § 22 c første ledd vil kunne dele opplysninger uten hinder av taushetsplikten etter barnevernloven § 13-1.²⁵ NIM mener det er nødvendig at departementet vurderer ganske inngående hvor langt det er forholdsmessig å dele opplysninger som omfattes av denne taushetsplikten.

Så langt vi forstår, gjelder delingsadgangen før det er tatt ut tiltale, avsagt dom eller ilagt ungdomsoppfølging. En slik vidtgående adgang til deling av personopplysninger før straffeskyld er funnet bevist, reiser rettssikkerhetsmessige betenkeligheter som departementet bør vurdere nærmere.

NIM mener at det er positivt at det foreslås lovfestet en rett for ungdommen til å få informasjon om informasjonsdelingen og hva denne innebærer før den finner sted. NIM vil samtidig påpeke at barnets *rett* til medvirkning etter ordlyden i Grunnloven § 104 første ledd og FNs barnekonvensjon artikkel 12 i utgangspunktet er unntaksfri. På bakgrunn av generelle kommentarer fra FNs barnekomité, har Høyesterett i en sak om samvær etter barnevernloven uttalt at «plikten til å høre barnet i utgangspunktet er absolutt», likevel slik «at eventuelle skadevirkninger for barnet må vurderes før barnet høres».²⁶

NIM antar at når departementet foreslår at informasjon skal kunne deles uten samtykke fra ungdommen, er det viktig for tilliten mellom ungdommen og forvaltningen at ungdommen får vite om informasjonsdeling og anledning til å uttale seg om dette før

---

²⁴ FNs barnekomité, generell kommentar nr. 24, avsn. 66 – 71, FNs barnekomité, generell kommentar nr. 25, avsn. 73.

²⁵ Høringssvar fra Politihøgskolen, 13. januar 2023 punkt 2.5.

²⁶ HR-2019-2301-A avsn. 82. Se også avsn. 86. For eksempel kan det etter omstendighetene være nødvendig å unnta fra medvirkning dersom det «ikke er forsvarlig å høre barnet» på grunn av muligheten for skadevirkninger for barnet, se HR-2019-2301-A avsn. 94 jfr. HR-2020-663-S avsn. 79 hva gjelder barneloven § 6.3.

informasjonen deles. Denne tilliten er en viktig forutsetning for å realisere formålet bak ungdomsstraff og ungdomsoppfølging i praksis, nemlig at ungdommen styrkes til et liv uten kriminalitet. Ut fra disse hensyn, kombinert med at retten til medvirkning i utgangspunktet er absolutt, stiller NIM spørsmål om det overhodet bør være en unntaksadgang. Det gjelder særlig da det er tale om barn som er over 15 år. Dersom barnet ikke får informasjon om delingen, vil det heller ikke være mulig å la ungdommens syn på om opplysningene bør deles spille inn i vurderingen av om opplysningen bør unntas fordi deling er et uforholdsmessig inngrep, jfr. forslaget § 22 c fjerde ledd bokstav d) og e).

Dersom det vurderes som absolutt nødvendig med en unntaksadgang, bør departementet vurdere om terskelen for å gjøre unntak fra retten for ungdommen til å motta informasjon er satt for lavt. Departementet skriver at unntakene er «ment å være snevert» (s. 56). Ordlyden gir ikke nødvendigvis uttrykk for dette, ettersom det ofte vil «vanskeliggjøre fremdriften i saken i ikke ubetydelig grad» å få kontakt med ungdommen og gi informasjon. Et forslag som i større grad ivaretar intensjonen om en snever adgang kan til overveielse f.eks. utformes slik:

«Ungdommen og dennes verger skal få informasjon om informasjonsdelingen og hva denne innebærer, og mulighet til å uttale seg om sitt syn på slik informasjonsdeling før den finner sted. *Dette gjelder ikke dersom dette åpenbart vil vanskeliggjøre fremdriften i saken i vesentlig grad*, eller det må anses åpenbart unødvendig.»

Formålet med den helserettslige taushetsplikten er å gi pasientene trygghet for at de kan oppsøke lege eller annet helsepersonell, og gi personlig informasjon, uten risiko for at den spres til andre. Helsepersonellens taushetsplikt er en grunnleggende og viktig rettighet for den enkelte. Individene som ilegges ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er i stor grad en utsatt gruppe som trenger særlig beskyttelse. Det er også en gruppe som kan ha et særlig dårlig tillitsforhold til offentlig myndigheter og voksne generelt, og oppleve et sterkt behov for trygghet til å kunne betro seg i fortrolighet til helsepersonell.

Formålsangivelsen for delingsadgangen knyttet til å forberede og gjennomføre ungdomsoppfølging og ungdomsstraff er vidtgående. Den vide angivelsen av hvilke gjøremål som hjemler en delingsadgang, må sees i sammenheng med hvem som kan være involvert i disse gjøremålene, som konfliktråd, andre offentlige organer og andre som utfører arbeid eller tjenester for konfliktrådet. Videre kan helsepersonell, så langt vi forstår, også dele opplysninger de får under gjennomføringen av ungdomsstraffen - det gjelder ikke noe «avskjæringstidspunkt». Denne vidtgående saklige og personelle formålsangivelsen avhjelpes etter vårt syn ikke i tilstrekkelig grad gjennom at terskelen for deling etter ordlyden er kvalifisert til «strengt nødvendig», kravet til forholdsmessighet og momentene i utkastet § 22 c fjerde ledd.

Vi viser til sammenligning til avgrensningen i lovregler om unntaksadgang for helsepersonells taushetsplikt ellers. Etter straffeprosessloven § 168 a lyder:

«Nødvendige opplysninger knyttet til siktedes helse kan gis videre til de sakkyndige som foretar en rettspsykiatrisk undersøkelse, selv om siktede ikke samtykker til slik utlevering. Dette gjelder bare i saker om lovbrudd som kan medføre fengsel i mer enn seks år og hvor utfallet kan avhenge av om siktede er tilregnelig eller ikke.»

Delingsadgangen her er altså begrenset til betydelig alvorlige saker og knyttet til den særlig bevismessige betydningen av helseopplysninger ved spørsmål om tilregnelighet.

Ved narkotikaprogram skal det i forbindelse med personundersøkelsen innhentes samtykke fra siktede til å frita fra taushetsplikten, jf. forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll § 5 første ledd bokstav b.²⁷

Oppsummeringsvis innebærer forslaget om helsepersonells adgang til å dele opplysninger et svært betydelig inngrep i personvernet etter retten til privatliv. Drøftelsen om innføring av delingsadgang i høringsnotatet underbygger etter vårt syn ikke i at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende hensyn til å gjøre et så stort inngrep.²⁸

7. Gjennomføring av varetekt som oppholdspåbud med elektronisk kontroll

Departementet foreslår et nytt sjettede ledd i straffeprosessloven § 184 som gir retten hjemmel til å beslutte at en siktet kan gjennomføre varetekt utenfor fengsel ved påbud om opphold på ett eller flere bestemte steder med elektronisk kontroll (fotlenke eller lignende utstyr).²⁹ Formålet med departementets forslag er å redusere bruk av varetekt i fengsel, ikke at det samlede antallet som varetektsfengsles øker. For at det skal kunne ilegges må retten stadfeste at vilkårene for varetektsfengsling etter straffeprosessloven § 184, jf. § 171, § 172, § 173 andre ledd og § 173 a er til stede.

Innføring av adgang til gjennomføring av varetekt som oppholdspåbud med elektronisk kontroll synes hensiktsmessig for å oppnå målet om at færrest mulig barn skal fengsles, selv om også oppholdspåbud med elektronisk kontroll er frihetsberøvelse og et vidtgående inngrep. Samtidig har NIM noen innspill til utformingen av ordningen.

NIM understreker betydningen av at antallet som varetektsfengsles ikke skal øke. Etter straffeprosessloven § 170 a første punktum skal et tvangsmiddel bare brukes når det «det er tilstrekkelig grunn til det.». Videre kan ikke tvangsmidlet brukes når det «etter sakens art og forholdene ellers ville være et uforholdsmessig inngrep», jf. § 170 annet

---

²⁷ Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll (FOR-2017-10-20-1650)

²⁸ Høringsnotatet punkt 3.3.4.4.

²⁹ Høringsnotatet punkt 4.2.5.1.

punktum. Ved fengsling antar vi at de forhold frihetsberøvelsen skjer under i utgangspunktet har betydning i forholdsmessighetsvurderingen av tvangstiltaket og at gjennomføring med elektronisk kontroll dermed vil kunne trekkes inn. Dette bør ikke i praksis innebære at terskelen for å varetektsfengsle barn senkes. Det bør hensyntas i det videre arbeidet med lovforslaget.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Adele Matheson Mestad
Direktør

Thomas Malmer Berge
Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.